

DOI 10.52363/2414-5866-2024-1-3

УДК 351.777:504.06

*Майстро С.В., д.держ.упр., проф., ННВЦ НУЦЗ України, м. Харків,
ORCID: 0000-0003-3035-4304*

Maistro S., Doctor in Public Administration, Head of the Department of Public Administration for Civil Protection of the National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv

**СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СПЕЦІАЛЬНОСТІ
281 «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ»
У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ**

**ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF THE SPECIALTY
281 "PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION"
IN THE FIELD OF CIVIL PROTECTION IN UKRAINE**

Охарактеризовано особливості становлення та розвитку спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» у сфері цивільного захисту в Україні. Визначено проблеми та суперечності становлення та розвитку спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» в Україні. Обґрунтовано напрями подальшого розвитку спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» у сфері цивільного захисту в Україні.

Ключові слова: *публічне управління та адміністрування, державне управління, сфера цивільного захисту, цивільна безпека, освітньо-професійна програма, освітньо-наукова програма.*

The peculiarities of the formation and development of specialty 281 "Public management and administration" in the field of civil protection in Ukraine are characterized. The problems and contradictions of the establishment and development of specialty 281 "Public management and administration" in Ukraine are identified. The directions of further development of specialty 281 "Public management and administration" in the field of civil protection in Ukraine are substantiated.

Keywords: *public management and administration, governance, the field of civil protection, civil security, educational and professional program, educational and scientific program.*

Постановка проблеми. *Вже понад двадцять п'ять років науковий супровід політичних, економічних та соціальних реформ у процесі розбудови*

нашої держави здійснює галузь науки «Державне управління». Так, 13 березня 1997 р. новоутворену галузь науки «Державне управління» було включено наказом Вищої кваліфікаційної комісії України № 86 до Переліку наукових спеціальностей [1], а Україна стала першою серед країн пострадянського простору, де була запроваджена галузь науки «Державне управління».

З 2016 р. галузь науки «Державне управління» трансформувалася спочатку у спеціальність 074 «Публічне управління та адміністрування», а в подальшому у спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляду особливостей становлення та розвитку спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», в тому числі у сфері цивільного захисту, а також теоретико-методологічними та практичними аспектами науки державного управління займалися такі вчені, як О. Амосов, В. Бакуменко, М. Білинська, В. Воротін, С. Домбровська, В. Князєв, О. Крюков, Ю. Куц, М. Латинін, В. Мартиненко, А. Мерзляк, Н. Нижник, Г. Одінцова, Ю. Сурмін, Ю. Шаров та інші [8].

Однак чимало теоретико-методологічних питань стосовно визначення шляхів подальшого розвитку спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» у сфері цивільного захисту в Україні залишаються недостатньо дослідженими.

Постановка завдання. Метою статті є визначення особливостей становлення та розвитку спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» у сфері цивільного захисту в Україні.

Виклад основного матеріалу. Об'єктами вивчення спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», згідно стандарту є: принципи і закономірності функціонування системи публічного управління та адміністрування, як сукупності інститутів державного управління, місцевого самоврядування, громадянського суспільства відповідно до покладених на них функцій і повноважень; відносини, явища, процеси, моделі та механізми, що характеризують прояви публічного управління та адміністрування на вищому, центральному, регіональному та місцевому рівнях [2; 3].

Стандарти України першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівня вищої освіти у галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» було затверджено відповідно Наказом Міністерства освіти і науки України від 29.10.2018 р. № 1172 та Наказом Міністерства освіти і науки України від 04.08.2020 р. № 1001 [2; 3].

Стандарт України третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ступеня «доктор філософії» у галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» ще не затверджено (існує лише його проект).

Тому нагальною є потреба розміщення на сайті Міністерства освіти і науки України у розділі «Проекти стандартів вищої освіти» проекту вищезазначеного стандарту для громадського обговорення з подальшим його затвердженням. Стандарт вищої освіти для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти «доктор філософії» має містити обов'язкові вимоги до компетентностей і результатів навчання здобувачів із зазначеної спеціальності, та відповідати Закону України «Про вищу освіту» [4], дескрипторам Національної рамки кваліфікацій [5] та Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженому Постановою Кабінету міністрів України № 261 від 23 березня 2016 р.

Важливим напрямом подальшого розвитку спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» є забезпечення якості вищої освіти в публічно управлінській сфері. З цією метою у 2021 р. в Україні було запроваджено Єдиний державний кваліфікаційний іспит (ЄДКІ) за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» на другому (магістерському) рівні вищої освіти, який є обов'язковим компонентом атестації здобувачів вищої освіти за вказаною спеціальністю. За допомогою ЄДКІ здійснюється оцінювання готовності випускників закладу вищої освіти самостійно розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування шляхом встановлення відповідності досягнутих здобувачем вищої освіти результатів навчання вимогам стандарту вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» для другого (магістерського) рівня вищої освіти [6].

Слід зазначити, що у списку закладів вищої освіти України (який налічує 106 установ), де проходив ЄДКІ 16 листопада 2023 р. зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», наявний лише один заклад вищої освіти, який здійснює підготовку фахівців за вказаною спеціальністю у сфері цивільного захисту на другому (магістерському) рівні вищої освіти – Національний університет цивільного захисту України (м. Харків).

Випускаючою кафедрою Національного університету цивільного захисту України за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» є кафедра публічного адміністрування у сфері цивільного захисту, яку було створено згідно з наказом Державної служби України з надзвичайних ситуацій від 04.09.2015 р. № 448. [7].

Кафедра публічного адміністрування у сфері цивільного захисту є окремим підрозділом навчально-науково-виробничого центру (ННВЦ) Національного університету цивільного захисту України, основним функціональним призначенням якої є навчально-виховний процес зі здобувачами вищої освіти. Метою діяльності кафедри публічного адміністрування у сфері циві-

льного захисту ННВЦ є підготовка магістрів та докторів філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» (галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування»). Кафедра готує фахівців із зазначеної спеціальності за освітньо-професійними програмами: «Публічне управління та адміністрування» та «Публічне управління та адміністрування у сфері цивільної безпеки» (другий (магістерський) рівень вищої освіти) та за освітньо-науковою програмою «Публічне управління та адміністрування у сфері цивільної безпеки» за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти «доктор філософії».

Так, у березні 2015 р. Національним університетом цивільного захисту України було отримано ліцензію на освітню діяльність у сфері вищої освіти на другому (магістерському) рівні вищої освіти за спеціальністю 8.15010001 «Державне управління» (галузь знань 1501 «Державне управління») з ліцензійним обсягом 50 осіб (рішення АК від 31.03.2015 р. (протокол № 115), наказ МОН від 14.04.2015 р. №553л), що дозволило розпочати підготовку фахівців за вищезазначеною спеціальністю та рівнем вищої освіти.

У грудні 2016 р. Національним університетом цивільного захисту України було отримано ліцензію на освітню діяльність у сфері вищої освіти на другому (магістерському) рівні вищої освіти за спеціальністю 074 «Публічне управління та адміністрування» (галузь знань 07 «Управління та адміністрування») (наказ МОН від 19.12.2016 р. №1565), що дозволило кафедрі публічного адміністрування у сфері цивільного захисту продовжити підготовку фахівців за оновленою назвою та шифром спеціальності у переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти в Україні [7].

Ліцензований обсяг прийому до Національного університету цивільного захисту України на спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування» на другому (магістерському) рівні вищої освіти складає 50 осіб, в тому числі на ОПП «Публічне управління та адміністрування» – 25 осіб, на ОПП «Публічне управління та адміністрування у сфері цивільної безпеки» – 25 осіб.

Дію сертифікату про акредитацію (№ 1151 від 29.01.2021 р.) освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування» на другому (магістерському) рівні вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» визначено терміном 01.07.2026 р. Дію сертифікату про акредитацію (№ 1152 від 29.01.2021 р.) освітньої програми «Публічне управління та адміністрування у сфері цивільної безпеки» на другому (магістерському) рівні вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» визначено терміном 01.07.2026 р. [7].

Слід зазначити, що випускники, які отримують фах за спеціальністю

281 «Публічне управління та адміністрування за другим (магістерським) рівнем вищої освіти в Національному університеті цивільного захисту України мають широкий перелік можливостей для працевлаштування, а саме:

- на посадах в центральних і місцевих органах державної влади;
- на посадах в органах місцевого самоврядування;
- на посадах в органах і підрозділах цивільного захисту;
- на посадах в структурах недержавних суб'єктів громадянського суспільства та громадських організацій;
- на керівних посадах і посадах фахівців на підприємствах, установах і організаціях державної і комунальної форм власності;
- на управлінських і адміністративних посадах в міжнародних організаціях та їх представництвах в Україні тощо, а також в інших організаціях, на які поширюється дія Закону України «Про державну службу» (категорії посад вищої та середньої керівних ланок у державному управлінні).

Також кафедра публічного адміністрування у сфері цивільного захисту ННВЦ НУЦЗ України здійснює підготовку здобувачів освітньо-наукового ступеня доктор філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» (освітньо-наукова програма «Публічне управління та адміністрування у сфері цивільної безпеки»).

Так, у березні 2016 р. Національним університетом цивільного захисту України отримано ліцензію на освітню діяльність у сфері вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти за спеціальністю 074 «Публічне управління та адміністрування» (галузь знань 07 «Управління та адміністрування») (наказ МОН від 10.03.2016 р. №655), що дозволило кафедрі публічного адміністрування у сфері цивільного захисту розпочати підготовку здобувачів за вищезазначеною спеціальністю та рівнем вищої освіти [7].

Ліцензований обсяг прийому до Національного університету цивільного захисту України за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» на третьому (доктор філософії) рівні вищої освіти на освітньо-науковій програмі «Публічне управління та адміністрування у сфері цивільної безпеки» складає 5 осіб. А фактична чисельність здобувачів за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» на третьому (доктор філософії) рівні вищої освіти на освітньо-науковій програмі «Публічне управління та адміністрування у сфері цивільної безпеки» станом на кінець 2023 р. складає 22 особи.

Дію сертифікату про акредитацію освітньої програми за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти (ОНП «Публічне управління та адміністрування у сфері цивільної безпеки») № 1090 від 29.01.2021 р., визначено терміном 01.07.2026 р.

У 2014 р. в навчально-науково-виробничого центру НУЦЗУ було

створено Спеціалізовану вчену раду з захисту кандидатів наук з державного управління, а у 2015 р. відкрито докторантуру за спеціальностями 25.00.02 – механізми державного управління та 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку. Це дало змогу у 2016 р. трансформувати Спеціалізовану вчену раду та проводити захисти ще й докторів наук з державного управління [7].

З 30 червня 2015 р. навчально-науково-виробничим центром видається збірник наукових праць «Вісник НУЦЗУ: серія державне управління», який визнається МОН України, як фаховий у галузі науки «Державне управління». А з 2018 р. «Вісник НУЦЗУ: серія державне управління» став першим збірником наукових праць із зазначеної спеціальності, який увійшов до групи «Б» МОН України.

Завдяки плідній міжнародній співпраці у 2017 р. було започатковано перший міжнародний електронний науковий збірник «East Journal of Security Studies» разом з Поморською Академією (Польща), а в 2021 р. засновано разом з Університетом міжнародних відносин та соціальних комунікацій (м. Хелм, Польща) видання збірника наукових праць «Public administration and state security aspects», який увійшов до групи Б МОН України та є фаховим виданням у галузі науки 28 «Публічне управління та адміністрування».

Якісний склад наукових та науково-педагогічних працівників ННВЦ НУЦЗУ за весь час його існування формували доктори наук, професори, заслужені працівники освіти України, кандидати наук та доценти, які неодноразово були нагороджені різними державними та науковими відзнаками, а саме: призери конкурсу «Наукова Еліта України», відзначені Грамотами Верховної ради України, Почесними грамотами Голови ДСНС України, Подяками міністра МВС України, Почесними грамотами обласних державних адміністрацій, Подяками Харківського міського голови, Дипломами регіонального конкурсу «Вища школа Харківщини, кращі імена», Грамотами та Подяками Національного університету цивільного захисту України. Тобто навчально-науково-виробничий центр Національного університету цивільного захисту є лідером в Україні у сфері підготовки докторів наук, кандидатів наук, докторів філософії та магістрів зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» у сфері цивільного захисту.

Важливим напрямом подальшого розвитку спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» у сфері цивільного захисту є міжнародне співробітництво, яке активно розвиває ННВЦ Національного університету цивільного захисту України.

Так, з 2016 р., після підписання Угоди про співпрацю з Поморською Академією (м. Слупськ, Польща), ННВЦ активно розвиває міжнародні відносини та підписує міжнародні договори з Балтійським Міжнародним Уні-

верситетом (м. Рига, Латвія), Університетом міжнародних відносин та соціальних комунікацій (м. Хелм, Польща), Грузинським технічним університетом (м. Тбілісі, Грузія), Новим Болгарським Університетом (м. Софія, Болгарія), Університетом імені Микола Ромеріо (м. Вільнюс, Литва), Гданським Університетом (м. Гданськ, Польща), Академією МЧС Азербайджанської Республіки (м. Баку, Азербайджан) та іншими закордонними освітньо-науковими установами [7].

Також науково-педагогічні та наукові працівники ННВЦ НУЦЗУ неодноразово приймали участь у міжнародних грантових проектах, проходили стажування та організовували міжнародні стажування студентів та магістрів. Відбувається активна взаємодія і творче співробітництво з науково-дослідними установами та закладами вищої освіти ДСНС та МОН України, з науковими установами і підприємствами інших центральних органів виконавчої влади шляхом проведення наукових заходів, стажування, видання наукової продукції та координації тематики науково-дослідних робіт, що пов'язані з проблемами публічного управління та адміністрування, в тому числі у сфері цивільного захисту.

Що стосується перспектив подальшого розвитку спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» у сфері цивільного захисту, то вкрай необхідним є комплексне та всебічне удосконалення системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти, яка передбачає здійснення таких процедур і заходів:

- здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітньо-професійних та освітньо-наукових програм;
- щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників закладу вищої освіти;
- забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників;
- забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи студентів, за кожною освітньо-професійною та освітньо-науковою програмою;
- забезпечення наявності відповідних інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом;
- забезпечення публічності інформації про освітньо-професійні та освітньо-наукові програми, ступені вищої освіти та кваліфікації;
- забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти, у тому числі створення і забезпечення функціонування ефективного системи запобігання та виявлення академічного плагіату тощо.

Висновки. У сучасних умовах освітньо-професійні та освітньо-наукові програми за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністру-

вання» у сфері цивільного захисту мають відповідати існуючим викликам та загрозам, пов'язаним з російською військовою агресією та забезпечити якісну підготовку фахівців з публічного управління та адміністрування, здатних вирішувати існуючі проблеми та розв'язувати складні завдання у сфері цивільного захисту, як в умовах запровадженого в країні воєнного стану, так і в подальшому, в умовах повоєнної відбудови України, що й буде предметом подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Перелік галузей знань і спеціальностей, 2015. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-p>.

2. Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ступеня «бакалавр» галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування затверджений Наказом Міністерства освіти і науки України від 29.10.2018 р. № 1172. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/281-Publ.upr.ta.administruvannya-bakalavr.21.01.22.pdf>.

3. Стандарт вищої освіти України другого (магістерського) рівня вищої освіти ступеня «магістр» галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 04.08.2020 р. № 1001. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/08/05/281publichne-upravlinnya-ta-administruvannya-magistr.pdf>.

4. Закон «Про вищу освіту». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

5. Національна рамка кваліфікацій. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-p>.

6. МОН: Випускники-магістри спеціальності «Публічне управління та адміністрування» складатимуть пробний ЄДКІ. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mon-vipuskniki-magistri-specialnosti-publichne-upravlinnya-ta-administruvannya-skladatimut-probnij-yedki>.

7. Навчально-науково-виробничий центр Національного університету цивільного захисту України. URL: <http://nnvc.nuczu.edu.ua/uk/pro-nnvts>.

8. Державне управління : словник-довідник / В. М. Князєв, В. Д. Бакуменко та ін. К. : Вид-во УАДУ, 2002. С. 117 – 118.

References:

1. List of fields of knowledge and specialties, [Perelik haluzey znan' i spetsial'nostey]. 2015. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-p>.

2. The standard of higher education of Ukraine of the first (bachelor) level of higher education of the "bachelor" degree in the field of knowledge 28 Public management and administration with the specialty 281 Public management and administration approved by the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 10/29/2018 No. 1172. [Standart vyshchoyi osvity Ukrayiny per-shoho (bakalavrs'koho) rivnya vyshchoyi osvity stupenya «bakalavr» haluzi znan' 28 Publichne upravlinnya ta administruvannya za spetsial'nisty 281 Publichne upravlinnya ta administruvannya zatverdzenyy Nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrayiny vid 29.10.2018 r. № 1172]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/281-Publ.upr.ta.administruvannya-bakalavr.21.01.22.pdf>.

3. The standard of higher education of Ukraine of the second (master's) level of higher education of the "master's" degree in the field of knowledge 28 Public management and administration with the specialty 281 Public management and administration was approved by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 04.08.2020 No. 1001. [Standart vyshchoyi osvity Ukrayiny druhoho (mahisters'koho) rivnya vyshchoyi osvity stupenya «mahistr» haluzi znan' 28 Publichne upravlinnya ta administruvannya za spetsial'nisty 281 Publichne upravlinnya ta administruvannya zatverdzenyy nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrayiny vid 04.08.2020 r. № 1001]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/08/05/281publichne-upravlinnya-ta-administruvannya-magistr.pdf>.

4. Law "On Higher Education". [Zakon «Pro vyshchu osvitu»]. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

5. National framework of qualifications. [Natsional'na ramka kvalifikatsiy]. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-p>.

6. MES: Master's graduates of the "Public Management and Administration" specialty will take a trial EDKI. [MON: Vypusknyky-mahistry spetsial'nosti «Publichne upravlinnya ta administruvannya» skladatymut' probnyy YEDKI]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mon-vipuskniki-magistri-specialnosti-publichne-upravlinnya-ta-administruvannya-skladatimut-probnij-yedki>.

7. Educational-scientific-production center of the National University of Civil Defense of Ukraine. [Navchal'no-naukovo-vyrobnychyy tsentr Natsional'noho universytetu tsyvil'noho zakhystu Ukrayiny]. URL: <http://nnvc.nuczu.edu.ua/uk/pro-nnvt>.

8. State administration: dictionary-reference. [Derzhavne upravlinnya : slovnyk-dovidnyk] / V. Knyazev, V. Bakumenko and others. K.: Publishing House of the Ukrainian Academy of Sciences, 2002. P. 117-118.